

EUROPAPARLAMENTET

2014 - 2019

Utskottet för rättsliga frågor

2014/2256(INI)

15.1.2015

FÖRSLAG TILL BETÄNKANDE

om genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället
(2014/2256(INI))

Utskottet för rättsliga frågor

Föredragande: Julia Reda

PR_INI

INNEHÅLL

	Sida
FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION	3
MOTIVERING.....	8

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

om genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (2014/2256(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

- med beaktande av artiklarna 4, 26, 34, 114 och 118 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget),
- med beaktande av artiklarna 11, 13, 14, 16, 17 och 52 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,
- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället¹,
- med beaktande av Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk,
- med beaktande av Wipos (Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten) fördrag av den 20 december 1996 om upphovsrätt,
- med beaktande av Wipos fördrag av den 20 december 1996 om framföranden och fonogram,
- med beaktande av Wipos fördrag om audiovisuella framföranden, som Wipos diplomatkonferens om skydd av audiovisuella framträdanden antog i Peking den 24 juni 2012,
- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/26/EU av den 26 februari 2014 om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter och gränsöverskridande licensiering av rättigheter till musikaliska verk för användning på nätet på den inre marknaden²,
- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/37/EU av den 26 juni 2013 om ändring av direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn³,
- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av anonyma verk⁴,

¹ EGT L 167, 22.6.2001, s. 10.

² EUT L 84, 20.3.2014, s. 72.

³ EUT L 175, 27.6.2013, s. 1.

⁴ EUT L 299, 27.10.2012, s. 5.

- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/77/EU av den 27 september 2011 om ändring av direktiv 2006/116/EG om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter¹,
- med beaktande av rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidareändring via kabel²,
- med beaktande av rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter³,
- med beaktande av sin resolution av den 27 februari 2014 om avgifter för privatkopiering⁴,
- med beaktande av sin resolution av den 12 september 2013 om att främja de europeiska kulturella och kreativa sektorerna som källor till ekonomisk tillväxt och sysselsättning⁵,
- med beaktande av det offentliga samråd om översynen av EU:s bestämmelser om upphovsrätt som kommissionen genomförde mellan den 5 december 2013 och den 5 mars 2014,
- med beaktande av kommissionens grönbok *Upphovsrätten i kunskapsekonomin* (COM(2008)0466),
- med beaktande av meddelandet från kommissionen *En inre marknad för immateriella rättigheter – Att genom att främja kreativitet och innovation skapa ekonomisk tillväxt, högkvalitativa arbetstillfällen och förstklassiga produkter och tjänster i Europa* (COM(2011)0287),
- med beaktande av artikel 52 i arbetsordningen,
- med beaktande av betänkandet från utskottet för rättsliga frågor och yttrandena från utskottet för industrifrågor, forskning och energi, utskottet för den inre marknaden och konsumentskydd och utskottet för kultur och utbildning (A8-0000/2015), och av följande skäl:
 - A. EU:s rättsliga ram för upphovsrätt och närstående rättigheter är av central betydelse när det gäller att främja kreativitet och innovation och få tillgång till kunskap och information.
 - B. Direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället syftade till en anpassning av lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter till utvecklingen på det tekniska området.

¹ EUT L 265, 11.10.2011, s. 1.

² EGT L 248, 6.10.1993, s. 15.

³ EGT L 346, 27.11.1992, s. 61.

⁴ Antagna texter, P7_TA(2014)0179.

⁵ Antagna texter, P7_TA(2013)0368.

- C. Stadgan om de grundläggande rättigheterna skyddar yttrandefriheten, friheten för konsten och den vetenskapliga forskningen, rätten till utbildning och näringsfriheten.
 - D. I artikel 17 i stadgan om de grundläggande rättigheterna förankras rätten till egendom, varvid en distinktion görs mellan å ena sidan skyddet av egendom (punkt 1) och å andra sidan skyddet av immateriell egendom (punkt 2).
 - E. Valet av tekniska normer kan inverka kraftigt på medborgarnas rättigheter, däribland yttrandefriheten, skyddet av användarnas personuppgifter och säkerhet samt tillgången till innehåll¹.
1. Europaparlamentet välkomnar kommissionens initiativ att genomföra ett samråd om upphovsrätt, vilket rönt stort intresse hos det civila samhället med mer än 9 500 svar, varav 58,7 procent kom från slutanvändare².
 2. Europaparlamentet noterar med oro att de flesta av de slutanvändare som svarat rapporterar om problem när de försöker få tillgång till onlinetjänster över medlemsstaternas gränser, särskilt när tekniska skyddsmekanismer används för att stärka de territoriella begränsningarna.

Ensamrätter

3. Europaparlamentet är medvetet om vikten av att författares och utövande konstnärers kreativa och konstnärliga arbete skyddas rättsligt, samt inte bara den roll som producenter och förläggare spelar när det gäller att få ut verken på marknaden, utan även behovet av adekvat ersättning till alla kategorier av rättsinnehavare. Parlamentet efterlyser förbättringar av författares och utövande konstnärers avtalsmässiga ställning i förhållande till andra rättsinnehavare och mellanhänder.
4. Europaparlamentet överväger möjligheten att på grundval av artikel 118 i EUF-fördraget införa en samlad lagstiftning om upphovsrätt i EU. Denna lagstiftning skulle tillämpas direkt och enhetligt i hela EU, i enlighet med kommissionens mål om bättre lagstiftning, som ett rättsligt verktyg för att komma till rätta med bristen på harmonisering till följd av direktiv 2001/29/EG.
5. Europaparlamentet rekommenderar att EU:s lagstiftare ytterligare begränsar hindren för vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn genom att undanta verk som producerats av aktörer inom den offentliga sektorn – som en del av den politiska, rättsliga och administrativa processen – från det upphovsrättsliga skyddet.
6. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att skydda offentligt tillgängliga verk, vilka per definition inte skyddas upphovsrättsligt och därmed bör kunna utnyttjas och vidareutnyttjas utan tekniska och avtalsrelaterade hinder. Kommissionen uppmanas

¹ Yttrande av den 16 december 2014 från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Internetpolitik och förvaltning av internet – Europas roll i utformningen av framtidens internetförvaltning”.

² Kommissionen, GD MARKT, *Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules*, juli 2014, s. 5.

även att erkänna friheten för rättsinnehavare att frivilligt avsäga sig sina rättigheter och överlåta sina verk till det offentliga rummet.

7. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att harmonisera skyddstiden för upphovsrätt så att den inte överskrider de befintliga internationella standarderna enligt Bernkonventionen.

Undantag och inskränkningar

8. Europaparlamentet uppmanar EU:s lagstiftare att respektera målet enligt direktiv 2001/29/EG, dvs. att upprätthålla en skälig avvägning mellan de olika kategorierna av rättsinnehavare och användarna av skyddade alster samt mellan de olika kategorierna av rättsinnehavare.
9. Europaparlamentet konstaterar att undantag och inskränkningar i den digitala miljön bör tillämpas på samma sätt som de i den analoga miljön.
10. Europaparlamentet är oroat över de allt större konsekvenser som skillnaderna i medlemsstaternas tillämpning av undantag får. Detta leder till osäkerhet om rättsläget och påverkar den digitala inre marknads funktionssätt negativt, mot bakgrund av den gränsöverskridande verksamhet som håller på att utvecklas.
11. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att göra samtliga undantag och inskränkningar som avses i direktiv 2001/29/EG obligatoriska, för att åstadkomma lika tillgång till den kulturella mångfalden över gränserna inom den inre marknaden samt öka säkerheten om rättsläget.
12. Europaparlamentet noterar med intresse att nya former av användning av verk i digitala nätverk håller på att utvecklas, i synnerhet användning som bygger på förändring.
13. Europaparlamentet efterlyser en öppen standard som medför flexibilitet i tolkningen av undantag och inskränkningar i vissa särskilda fall som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket och inte oskäligt inkräktar på uphovsmännens eller rättsinnehavarnas legitima intressen.
14. Europaparlamentet uppmanar eftertryckligen EU:s lagstiftare att säkerställa teknisk neutralitet och framtida kompatibilitet för undantag och inskränkningar genom att vederbörligen beakta konsekvenserna av mediekonvergens. Parlamentet anser framför allt att undantaget för citat uttryckligen bör inbegripa ”audiovisuella citat”.
15. Europaparlamentet betonar att möjligheten att fritt länka från en källa till en annan är en av internets grundläggande byggstenar. EU:s lagstiftare uppmanas att klargöra att hänvisningar till ett verk med hjälp av länkar inte omfattas av ensamrätter, eftersom det aktuella verket inte har överförts till en ny publik¹.

¹ Domstolens beslut av den 21 oktober 2014 i mål C-348/13 (begäran om förhandsavgörande från Bundesgerichtshof – Tyskland), BestWater International GmbH mot Michael Mebes, Stefan Potsch.

16. Europaparlamentet uppmanar EU:s lagstiftare att se till att det är tillåtet med användning av fotografier, videosekvenser och andra bildverk som är stadigvarande placerade på offentlig plats.
17. Europaparlamentet betonar att undantaget för karikatyrer, parodier och pastischer bör vara tillämpligt oberoende av syftet med den parodiska användningen.
18. Europaparlamentet framhåller behovet att möjliggöra användning av automatiska analystekniker för text och andra uppgifter (t.ex. ”text- och datautvinning”) oavsett ändamål, under förutsättning att rätten att läsa verket har förvärvats.
19. Europaparlamentet efterlyser ett brett undantag för forsknings- och utbildningsändamål som bör omfatta inte bara läroanstalter, utan även varje form av utbildnings- och forskningsverksamhet, inklusive informell utbildning.
20. Europaparlamentet efterlyser ett obligatoriskt undantag som gör det möjligt för bibliotek att låna ut böcker till allmänheten i digitala format, oberoende av den plats där kunden befinner sig.
21. Europaparlamentet uppmanar EU:s lagstiftare att se till att medlemsstaterna inte inför lagstadgade licenser för ersättning till rättsinnehavare för den skada som orsakats genom handlingar som gjorts tillåtna genom undantag.
22. Europaparlamentet efterlyser harmoniserade kriterier för fastställande av den skada som orsakas rättsinnehavare genom mångfaldigande utfört av en fysisk person för privat bruk, samt harmoniserade öppenhetsmekanismer för de avgifter för privatkopiering som införts i vissa medlemsstater¹.
23. Europaparlamentet betonar att tekniska åtgärder inte bör utgöra ett hinder för en effektiv tillämpning av undantag och inskränkningar, eller för tillgång till innehåll som inte skyddas av upphovsrätt eller närstående rättigheter.
24. Europaparlamentet rekommenderar att man villkorar det rättsliga skyddet mot ett kringgående av effektiva tekniska åtgärder med ett offentliggörande av källkoden eller gränssnittsspecifikationen, för att både säkerställa integriteten för enheter som är tekniskt skyddade och främja driftskompatibiliteten. I fall där det är tillåtet att kringgå tekniska åtgärder anser parlamentet framför allt att det måste finnas tekniska medel som gör det möjligt att kringgå de nämnda åtgärderna på det tillåtna sättet.

o

o o

25. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet och kommissionen samt till medlemsstaternas parlament och regeringar.

¹ I enlighet med António Vitorinos rekommendationer av den 31 januari 2013 till följd av kommissionens senaste medling om avgifter för privatkopiering och reprografi.

MOTIVERING

Syftet med direktiv 2001/29/EG (nedan kallat *direktivet om informationssamhället*)¹ var en harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället.

Genom direktivet om informationssamhället infördes miniminivåer för det upphovsrättsliga skyddet utan att man fastställde standarder för skyddet av allmänhetens och användarnas intressen. Till följd av detta har genomförandet av direktivet om informationssamhället inte lett till den EU-omfattande harmonisering av upphovsrätten som många hade efterlyst. Framför allt har det faktum att de flesta upphovsrättsliga undantagen och inskränkningarna varit frivilliga och att man inte begränsat skyddet för upphovsrätt och närstående rättigheter till att omfatta dem som anges i direktivet resulterat i en fortsatt fragmentering av den nationella lagstiftningen om upphovsrätt i medlemsstaterna.

Denna fragmentering förvärras nu genom att vissa medlemsstater infört ytterligare närstående rättigheter som gäller i synnerhet onlineanvändning (exempelvis införde Tyskland och Spanien 2013 och 2014 bestämmelser om så kallad underordnad upphovsrätt för pressutgivare, med särskild inriktning på nyhetsaggregatorer), och genom att EU:s gällande bestämmelser om upphovsrätt i allmänhet inte anpassats till det ökande gränsöverskridande kulturutbyte som internet medfört.

Förmågan att förstå lagstiftningen är av avgörande betydelse för att den ska accepteras och kännetecknas av legitimitet. Det är i nuläget vanligt förekommande att enskilda, företag och även offentliga institutioner inte förstår de upphovsrättsliga bestämmelser som är ett resultat av genomförandet av 2001 års direktiv. Framför allt kan de som använder, ändrar och skapar nya verk i olika medlemsstater eller utnyttjar källor i olika medlemsstater uppleva systemet som betungande i och med att de känner sig osäkra på rättsläget och inte vet om de handlar i enlighet med gällande lagstiftning, eller på huruvida de kan bedriva sin affärsverksamhet eller uttrycka sin kreativitet utan att drabbas av höga transaktionskostnader eller riskera att göra sig skyldiga till lagöverträdelser.² Med tanke på att direktivet om informationssamhället skulle medföra ett genomförande av unionens fyra friheter³ ger nämnda brister särskild anledning till oro.

Kommissionen har en klar bild av fragmenteringen av EU:s lagstiftning om upphovsrätt och den resulterande bristen på insyn, vilket återspeglas i kommissionens avsikt att demontera de självständiga upphovsrättslagstiftningarna i medlemsstaterna.⁴ En särskilt akut fråga i detta

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, 22.6.2001 s. 10).

² Dobusch & Quack (2012): *Transnational Copyright: Misalignments between Regulation, Business Models and User Practice*. Osgoode CLPE Research Paper nr 13/2012. Finns på: <http://ssrn.com/abstract=2116334>.

³ Skäl 3 i direktiv 2001/29/EG: ”Den föreslagna harmoniseringen kommer att underlätta genomförandet av den inre marknadens fyra friheter och har samband med efterlevnaden av de grundläggande rättsprinciperna och särskilt avseende äganderätt, inklusive immaterialrätt, samt yttrandefrihet och allmänintresset.”

⁴ Skrivelse med uppdragsbeskrivning från kommissionens ordförande, Jean-Claude Juncker, till kommissionsledamot Oettinger:
http://ec.europa.eu/commission/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/oettinger_en.pdf.

avseende är det faktum att de undantag och inskränkningar som gäller ensamrätter är frivilliga. För att uppnå säkerhet om rättsläget och användarvänlighet bör alla undantag och inskränkningar som är tillåtna enligt direktivet om informationsområdet göras obligatoriska i samtliga medlemsstater. Det är värt att lägga märke till att alla undantag och inskränkningar omfattas av det trestegstest som begränsar den tillåtna användningen till vissa särskilda fall som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket och inte oskäligt inkräktar på upphovsmännens eller rättsinnehavarnas legitima intressen.¹ Mot bakgrund av dessa tolkningsregler skulle åtgärder för att göra alla befintliga undantag obligatoriska inte påverka rättsinnehavarna negativt, samtidigt som de i betydande grad skulle öka möjligheterna för användare av upphovsrättsligt skyddade verk att verkligen dra nytta av undantagen och inskränkningarna i gränsöverskridande situationer.

Bristen på harmonisering på upphovsrättsliga områden som uttryckligen ligger utanför tillämpningsområdet för direktivet om informationsområdet, såsom skyddstiden för upphovsrätt,² har på ett uppenbart sätt ökat osäkerheten om rättsläget. Som framgår när man använder sig av det verktyg som Europeana tagit fram för att beräkna huruvida ett upphovsrättsligt skyddat verk övergått till att omfattas av de regler som gäller för den offentliga sektorn – ”public domain calculator”³ – är processen för att fastställa de olika skyddstiderna för upphovsrätt i medlemsstaterna överväldigande komplex. Vissa av beräkningarna kräver kunskaper om upphovsmännens bortgång eller om situationen för upphovsmännens arvingar vid upphovsmännens frånfälle, dvs. information som enskilda eller institutioner i många fall inte har tillgång till när de försöker utröna huruvida ett upphovsrättsligt skyddat verk övergått till att omfattas av de regler som gäller för den offentliga sektorn. Dessutom har EU:s senaste åtgärder för att förlänga minimiskyddstiden för upphovsrätt för vissa kategorier av verk och alster vidtagits i strid med uttryckliga rekommendationer i vetenskapliga studier som kommissionen beställt,⁴ där man framhållit att det är välkänt att förlängningar av skyddstiden för upphovsrätt påverkar tillgängligheten för verken i fråga negativt.⁵ Därför bör skyddstiderna för upphovsrätt harmoniseras, baserat på de internationella minimistandarderna i Bernkonventionen.

I sitt samråd om upphovsrätt⁶ formulerade kommissionen en fråga om möjligheten att införa en samlad lagstiftning om upphovsrätt i EU. Enligt de uppfattningar som uttrycktes som svar på samrådet, framför allt av ledande akademiker, men också av kulturarvsinstitutioner (t.ex.

¹ Nämda trestegstest härstammar från internationella upphovsrättsliga lagstiftningsstandarder upprättade genom Wipofördragen (artikel 10 i fördraget om upphovsrätt och artikel 16 i fördraget om framföranden och fonogram).

² Artikel 1.2 d i direktiv 2001/29/EG.

³ Finns på: <http://outofcopyright.eu/>.

⁴ Institute for Information Law IVIR (2006): *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy*, rapport till Europeiska kommissionen, GD MARKT. Finns på:

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf.

⁵ Heald (2013): *How copyright keeps works disappeared*. Illinois Public Law Research Paper nr 13–54, finns på

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2290181; Buccafusco & Heald (2012): *Do bad things happen when works enter the public domain? Empirical Tests of copyright term extension*. Chicago-Kent College of Law Legal Studies Research Paper nr 2012-04, finns på

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2290181; Helberger, Duft, Hugenholtz och Van Gompel (2008): *Never Forever: Why Extending the Term of Protection for Sound Recordings is a Bad Idea*. Finns på http://www.ivir.nl/publications/helberger/EIPR_2008_5.pdf.

⁶ Det samråd om översynen av EU:s bestämmelser om upphovsrätt som kommissionen genomförde mellan den 5 december 2013 och den 5 mars 2014. Dokument och svar finns på:

http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm.

bibliotek, muséer och arkiv), artister och allmänheten, kan de mål som anges i direktivet om informationssamhället bäst uppnås genom ett införande av en samlad lagstiftning om upphovsrätt i EU. Denna samlade lagstiftning skulle tillämpas direkt och enhetligt i hela EU,¹ med syftet att undanröja hinder som är en följd av upphovsrättens och de närstående rättigheternas territoriella beskaffenhet och som för närvarande inte gör det möjligt för befintliga instrument att uppnå sina harmoniseringsmål och målet att fullborda den digitala inre marknaden.² Det finns numera – sedan Lissabonfördragets ikraftträdande – en rättslig grund i artikel 118 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) som gör det möjligt för EU:s lagstiftare att ”skapa europeiska rättigheter som säkerställer ett enhetligt skydd för immateriella rättigheter i unionen och för att upprätta centraliserade system för beviljande av tillstånd, samordning och kontroll på unionsnivå”. Denna rättsliga grund har hittills använts för att skapa det europeiska patentet med enhetlig verkan och få till stånd den pågående översynen av förordningen om gemenskapsvarumärken. Det vore också tänkbart att använda samma rättsliga grund för att införa en samlad lagstiftning om upphovsrätt i EU.

Vid en utvärdering av direktivet om informationssamhället måste man även beakta nya former av användning och skapande av verk, och huruvida direktivet är adekvat mot bakgrund av den tekniska och kulturella utvecklingen. Inom ramen för kommissionens initiativ att genomföra ett offentligt samråd om översynen av EU:s bestämmelser om upphovsrätt utforskades denna nya utveckling i detalj. Resultatet av samrådet bör utgöra en hörnsten i arbetet med att reformera EU:s bestämmelser om upphovsrätt.

Att arbetet med en sådan reform brådskar framgick extra tydligt i och med att så många deltog i samrådet, med mer än 9 500 inkomna svar, varav mer än hälften kom från enskilda slutanvändare/konsumenter.³ Ett antal initiativ inleddes av organiserade berörda parter⁴ som använde kostnadsfri programvara med öppen källkod för att undanröja tekniska hinder i processen med att skicka in svar under samrådet. Dessa initiativ gav liv åt debatten under kommissionens offentliga samråd och ökade även dess attraktionskraft. Deras bidrag till bästa metoder när det gäller tillgänglighet och begriplighet bör beaktas av kommissionen när den utformar upplägget för samråd framöver.

Kommissionens samråd om upphovsrättsreformen ger en ingående beskrivning av den förändrade miljö i vilken upphovsrätten är av relevans under denna digitala tidsålder, och det visar även på de mest akuta upphovsrättsrelaterade problemen för många av de berörda parterna i deras vardag.

¹ Enligt rapporten om kommissionens samråd om upphovsrätt ansåg de flesta av slutanvändarna/konsumenterna – tillsammans med en majoritet av de användande institutionerna och akademikerna samt ett betydande antal upphovsmän – att EU bör verka för en samlad lagstiftning om upphovsrätt i EU (*Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules*, GD MARKT, juli 2014, s. 89

http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf). *European Copyright Society* uppmanade nyligen – i ett öppet brev undertecknat av ett antal ledande forskare – kommissionsledamot Oettinger med kraft att verka för detta: <http://www.ivir.nl/syscontent/pdfs/78.pdf>.

² Institute for Information Law IVIR (2006): *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy* (op. cit.).

³ *Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules*, GD MARKT, juli 2014, s. 5.

⁴ Dessa inbegriper initiativ som ”Fix copyright!”, ”Creators for Europe” och ”Copywrongs.eu”.

Mot bakgrund av att betydelsen av nya internetbaserade tjänster, såsom strömningstjänster, har ökat sedan 2001 tycks det vara en förnuftig tanke att ett av huvudmålen med den digitala inre marknaden bör vara att undanröja territoriella begränsningar och uppmuntra gränsöverskridande tillgång till tjänster överallt inom EU. Sådana framsteg kan betraktas inte bara som integrerande och inneboende delar av tanken om en digital inre marknad, utan även som ett viktigt steg i rätt riktning när det gäller att främja innovation och konkurrenskraft hos företagen inom unionen. Den senaste tekniska utvecklingen har associerats med en ökning i de kreativa resultaten,¹ men ersättningen till kulturskaparna har blivit alltmer avhängig av deras förhandlingsposition gentemot leverantörer av onlinetjänster eller andra mellanhänder som bidrar till att offentliggöra verken i fråga. Det är därför nödvändigt att utveckla en rättslig ram som förbättrar kulturskaparnas förhandlingsposition inom ramen för avtalsförhållandena. Det är också mycket viktigt att vidta konkurrensstimulerande åtgärder, t.ex. i form av nätneutralitet och främjande av öppna format, för att sänka inträdeströsklarna för konkurrerande tjänsteleverantörer och förhindra att monopol växer fram.

Den spridda användningen av internet överallt i unionen har lett till en situation där i princip alla är engagerade i verksamheter inom vilka upphovsrätt spelar en roll. Upphovsrätten intar därmed en central plats i vardagen för de flesta EU-medborgare och bör därmed uppdateras så att den kommer att återspegla behoven hos alla användargrupper. Detta kräver att en ny avvägning görs mellan rättsinnehavarnas intressen och den genomsnittliga medborgarens förmåga att delta i verksamheter som är viktiga för vederbörande socialt, kulturellt och ekonomiskt sett, men som legat utanför upphovsrättens tillämpningsområde i och med den senaste tekniska utvecklingen.

Ett relevant exempel på detta behov av anpassning är frågan hur eller huruvida arkitektoniska verk på allmän plats bör skyddas. Tidigare skulle lagstiftningen vara ett skydd mot otillbörligt kommersiellt utnyttjande av arkitektoniska verk i form av massproducerade vykort. Detta rörde normalt sett inte semestrande privatpersoner, som tog foton som med stor sannolikhet skulle visas bara i en privat sfär efter det att de framkallats. Som det är i dag kan emellertid var och en som är på semester ta ett digitalt foto, ladda upp det på sociala medier och kanske omedvetet göra det tillgängligt för hela det globala onlinesamhället. Med tanke på de miljontals EU-medborgare som redan medverkar till detta har det blivit tydligt att upphovsrätten kan bli rättvis och hanterbar i praktiken endast om foton på offentliga byggnader och skulpturer undantas från det upphovsrättsliga skyddet, så att de dagliga onlineaktiviteterna inte belastas i orimlig utsträckning. Det exceptionellt varierande genomförandet av ”panoramaundantaget” i direktivet om informationssamhället² i de olika medlemsstaterna visar på behovet av en EU-omfattande, vitt definierad rätt för användarna att visa och sprida verk som är stadigvarande placerade på allmän plats.³

¹ Masnick & Ho (2013): *The Sky Is Rising (2), Regional Study: Germany, France, UK, Italy, Russia, Spain*. Finns på: <https://www.techdirt.com/skyisrising2/> <https://www.documentcloud.org/documents/561023-the-sky-is-rising-2.html>.

² Artikel 5.3 h i direktiv 2001/29/EG.

³ En distinktion mellan kommersiell och icke-kommersiell användning ger upphov till nya problem i onlinemiljön eftersom ett växande antal användare samtidigt fungerar som producenter av verk. Att villkora de fördelar som undantagen medför med icke-kommersiell användning avskräcker från införande av innovativa ersättningsystem, såsom system för mikrobetalning, vilka kan komma att visa sig vara nödvändiga för utvecklingen av nya företagsmodeller för kulturskaparna.

På samma vis har den stora mediekonvergensen – som gett upphov till dramatiska förändringar i hur användarna skapar, konsumerar och interagerar – inte återspeglats i unionens lagstiftning. Icke desto mindre har dessa förändringar resulterat i ett behov att i högre grad formulera upphovsrättsliga undantag på ett teknikneutralt och framtidssäkert sätt. Verksamheter där citerande inslag ingår i syftet använder sig numera i ökande utsträckning av audiovisuellt material som utgångspunkt. Exempelvis är det vanligt förekommande att man online, för att åskådliggöra uttalanden eller känslor, använder sig av gifbilder¹ som visar kortare sekvenser av populära filmer, tv-serier eller idrottshändelser. För att undantagen ska kunna fylla sin funktion att skydda yttrandefriheten och informationsfriheten i den digitala miljön, får de inte vara begränsade till den skriftliga världen utan måste uttryckligen omfatta även audiovisuellt material och samtidigt vara tillräckligt brett formulerade för att kunna hantera eventuella nya format för det kulturella uttrycket.

I denna nya digitala miljö är det också värt att lägga märke till att bibliotek och andra kulturarvsinstitutioner i allt större utsträckning kämpar för att fullgöra sina offentliga uppdrag i form av offentlig utbildning och bevarande av verk. Många har dragit slutsatsen att detta åtminstone delvis beror på bristerna i det skydd som EU:s bestämmelser om upphovsrätt erbjuder dem. Det frivilliga, begränsade undantaget för bibliotek i direktivet om informationssamhället har visat sig vara otillräckligt när det gäller att göra det möjligt för dem att låna ut e-böcker till sina kunder. Även om den fria tillgången till böcker via bibliotek, oavsett format², har en positiv inverkan på den kommersiella försäljningen eftersom den bidrar till en läskultur har biblioteken inom unionen ställts inför onödiga restriktioner avseende utlåning av e-böcker, t.ex. kravet att skaffa sig tillträde till utlåningstjänster med begränsade utbud. I stället bör biblioteken självständigt kunna köpa in de e-böcker som är av störst relevans i närmiljön samt kunna låna ut dessa online till sina kunder.

Biblioteksexemplet visar oss tydligt att vi inte kan räkna med att framtida unionslagstiftning kommer att kunna hålla jämna steg med den tekniska utvecklingen, med tanke på att det tagit mer än ett decennium att gå från införandet av direktivet om informationssamhället till utvärderingen av det. I verkligheten kommer det med stor sannolikhet att finnas en eftersläpning i lagstiftningen jämfört med den tekniska utvecklingen. Därför är det viktigt att man gör lagändringar som medger en anpassning till oväntade nya former av kulturella uttryck. Denna flexibilitet skulle kunna uppnås med hjälp av införande av en öppen standard som tillämpas på förteckningen över undantag och inskränkningar, om inte annat följer av trestegstestet. Den huvudsakliga invändning som riktats mot införande av en öppen standard är att det skulle kunna resultera i en splittrad tolkning från nationella domstolars sida. Denna invändning skulle emellertid kunna hanteras i unionens lagstiftning genom införande av riktlinjer för tolkningen av trestegstestet³ och genom ytterligare harmonisering av EU:s lagstiftningsram för upphovsrätt.

¹ Se en förklaring av denna metod på:

http://d-scholarship.pitt.edu/13531/1/LevinsonND_etdPitt2012_Revised072313-1.pdf (sidorna 41–43).

² Jfr *Library eBook Survey hosted by OverDrive and American Library Association (ALA)*. Finns på:

http://blogs.overdrive.com/files/2012/11/ALA_ODSurvey.pdf.

³ Trestegstestet kräver inte någon snäv tolkning av undantagen och inskränkningarna, utan alla undantag och inskränkningar bör tolkas i överensstämmelse med sina mål och syften. Jfr Max Planck Institute for Innovation and Competition: *A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law*, september 2008. Finns på: http://www.ip.mpg.de/en/pub/news/declaration_threestepstest.cfm.